

Til Olje- og energidepartementet

04.12.2023

Vi viser til høringsnotat, og takker for muligheten til å gi innspill. Herved følger Haugalandrådets¹ felles innspill og tilbakemeldinger på Strømutvalgets rapport «Balansekunst».

Med vennlig hilsen,

Leder Haugalandrådet

Sigmund Lier

Daglig leder, Haugaland Vekst

SAMMENDRAG

Haugalandrådet har satt seg inn i og vurdert Strømprisutvalget sin rapport, og vil gi følgende innspill til høringsprosessen.

Utvalget har på en god måte forklart hvordan kraftsystemet fungerer, og pekt på at det er en rekke muligheter for å gjøre prisvariasjonene mindre og prisnivået mer forutsigbart. I hovedsak er det fundamentale forhold som må bedres: Mer kraftproduksjon, mer nett og mer fleksibilitet.

Haugalandetregionen, og resten av prisområde NO2, har en spesielt utfordrende situasjon, da vi befinner oss i den dyreste prisregionen i Norge. Dette på tross av at regionen vår har satt av store ressurser til kraftutbygging, og bidratt med tilkobling til det europeiske markedet gjennom mellomlandskabler – begge deler gir store gevinster som hele landet høster av, både gjennom tilgang til grønn energi og forbedret forsyningssikkerhet.

Det er derfor problematisk at regionen på tross av dette ikke bare skal måtte leve med den høyere kraftprisen som eksisterer i Sør-Norge, men i tillegg også må tåle betydelig høyere kraftpriser enn øvrige prisområder i Sør-Norge.

Haugalandrådet mener dette er svært problematisk og påfører næringslivet betydelige konkurranseulempes. Vår vurdering av rapporten er at utvalget peker på en rekke gode tiltak, men at disse ikke svarer tilstrekkelig på utfordringene som strømkundene, spesielt i prisområde NO2, står i.

Vi er bekymret for den langsiktige effekten prisbildet de siste to årene har hatt for næringslivet, og på bakgrunn av dette krever Haugalandrådet at regjeringen iverksetter et arbeid for å finne strakstiltak for å redusere prisnivå og svingninger i prisområdet NO2.

Vi mener at regjeringen må vurdere følgende tiltak, som vi mener kan ha en positiv effekt for strømkundene i NO2 på kort og mellomlang sikt:

¹ Haugalandrådet består av de ti kommunene Haugesund, Karmøy, Tysvær, Utsira, Vindafjord, Etne, Bokn, Sauda, Suldal, og Rogaland Fylkeskommune.

1. Flaskehalsinntektene som Statnett får kan fordeles etter hvor de har oppstått - ikke omfordeles nasjonalt som i dag. Ca. 50 % av 12,6 mrd kommer fra NO2. Dette er et omfordelingstiltak som kan iverksettes raskt, og gjennomføres i løpet av kort tid.
2. Etablere nye regler for strategisk reserve i vannmagasinene for å hindre norsk forsyningskrise. Reglene må revideres for å unngå at de store flerårsmagasinene (som Blåsjø) kan tømmes på grunn av etterspørsel fra utlandet, som i 2022.
3. Utrede en felles prissone sør for Dovre og Sognefjorden – i dag er dette NO1, NO2 og NO5. Dette tiltaket har et mellomlangt perspektiv.
4. Lempe på kravet om N-1 for belastning av kraftnettet i retning av N-0,9. Det vil si å kunne frigjøre noe av sikringskapasiteten basert på lokale og regionale risikoberegninger. Regionale vurderinger bør i større grad enn tidligere ligge til grunn.

Bakgrunn

De siste årene har det vært store svingninger i strømprisene. I perioder har prisene vært svært høye, og det har vært store variasjoner i prisene mellom de ulike prisområdene.

I februar 2023 nedsatte regjeringen et ekspertutvalg for å vurdere strømprisfastsettelsen. Utvalgets hovedoppgave var å utrede og drøfte ulike modeller som kan bidra til mer stabile, forutsigbare og konkurransedyktige priser til husholdninger, industri og næringsliv, samt sikre investeringer i fornybar energi. Utredning og vurderinger skulle gjøres innenfor handlingsrommet av EØS-avtalen.

De har i sin rapport gitt en beskrivelse og vurdering av hvordan roller og ansvar fordeler seg i økosystemet som fører fram til sluttbrukerprising av strøm. Det er et komplekst system, med mange aktører og roller som skal til for at vi kan ha et balansert kraftsystem. Det er klart en kompliserende faktor at det norske kraftsystemet er tett koplet på det nord-europeiske kraftsystemet både fysisk i form av utvekslingskabler og i forhold til prisdannelse.

Som et ledd i arbeidet skulle utvalget vurdere virkninger i kraftmarkedet av aktuelle forslag som kan gi lavere og mer stabile priser, herunder:

- Forslag om opprettelse av en egen budsone (auksjon) for strøm som fraktes gjennom utenlandsforbindelsene
- Forslag om differensiering av spotmarkeder for innenlands forbruk og kraftutveksling mellom land
- Forslag som baserer seg på at en andel av kraftproduksjonen omsettes utenfor spotmarkedet i andre typer kontrakter
- Forslag til tiltak som kan utløse større forbruksfleksibilitet med sikte på å redusere nivået på forbruket som etterspørres i høylasttimer i spotmarkedet
- Forslag til virkemidler for å begrense eksporten når fyllingsgraden i flerårsmagasinene avviker fra median fyllingsgrad (sesongjustert)
- Forslag til ulike typer avgifter på krafteksport

Utvalget registrerer at utfordringene mellom de fem prisområdene i Norge har vært betydelig de siste årene, og anerkjenner at det kan gi utfordringer for strømkundene.

«Forskjeller i strømpris mellom ulike områder kan virke konkurransevridende for bedrifter innad i Norge. Bedrifter lokalisert i områder med lavere strømpriser får bedre lønnsomhet. Relevante tiltak for å utjevne prisene mellom budområder er i hovedsak langsiktige, som utbygging av mer produksjon og bedre nett.» (Note: regn et forløp på >10 år)

Utvalgets vurderinger og anbefalinger svarer ikke opp situasjonen som strømkundene i NO2 har stått i de siste årene. Vi er ikke uenige i de langsiktige tiltakene, men situasjonen i NO2, med et langt høyere prisnivå enn de andre regionene adresseres ikke. Det tyder på at situasjonen vil fortsette å være uforutsigbar mht. pris i NO2. Når NO2 er tettest knyttet til de europeiske markedene, med utvekslingskabler til Danmark, Tyskland, Nederland og Storbritannia, får prissingningene direkte effekt inn mot NO2.

Aktørene i NO2 står samlet

Dialog mellom flere aktører i NO2 var opprettet fra sensommeren 2023, om hva som kunne gjøres for å rette oppmerksomheten omkring hvor alvorlig situasjonen er for bedrifter, arbeidsplasser og forbrukere i NO2.

Et arbeid ble iverksatt for å beskrive utfall og strakstiltak som kunne ha effekt på prisdannelsen i NO2. Dette er i dag blitt et omfattende samarbeid om å forlange at regjeringen iverksetter strakstiltak for å redusere den krevende situasjonen som særlig strømkunder i NO2 står i.

Arbeidsfellesskapet består av aktørene:

- Rogaland Fylkeskommune
- Stavanger Kommune
- Kristiansand Kommune
- Haugaland Vekst (Haugalandsrådet)
- Ryfylke IKS
- Næringsforeningen i Haugesund
- Næringsforeningen i Stavangerregionen
- Næringsforeningen i Kristiansand
- Næringsforeningen i Grenland
- New Kaupang

Vårt felles budskap er at det ikke aksepteres at strømkundene i NO2 lenger skal stå i denne vedvarende og langsiktige prisulempen. Det pågår nå et ordfører- og næringslivsdrevet initiativ for å få iverksatt tiltak.

Arbeidsfellesskapet vil bidra med forslag til løsninger, og peker på virkemidler som kan bidra til lavere og mer forutsigbare priser i NO2 utover det som er kommet fra utvalget. I den forbindelse, har arbeidsfellesskapet engasjert Æge Energy i oppdraget om å utarbeide et notat med fakta grunnlag og forslag til avbøtende tiltak.

Arbeidsfellesskapet har hatt en kombinasjon av interne møter mellom partene hvor hensikten har vært å gi innsikt og etablere samhandling. Dette har medført at det i stor grad er samarbeid om utforming av høringsinnspill, og det har vært møte på Stortinget, samt med Olje- og

energiministeren, hvor det ble lovet å følge saken og forslagene videre i forbindelse med høringen.

Ved at aktørene i NO₂ står samlet om et felles budskap, mener vi at våre sjanser for å bli hørt er større.

Saksopplysninger

Haugalandsrådet vil redegjøre for noen av de mest sentrale vurderingene i Strømutvalgets rapport:

Det norske kraftmarkedet er i endring og som følge av økt kraftforbruk i Norge og Europa må det forventes økende og mer uforutsigbare kraftpriser fremover.

Kraftmarkedet er komplekst. Kraftmarkedet skiller seg fra andre markeder, ved at produsenter og forbrukere, sammen og hver for seg, sørger for at det produseres og forbrukes eksakt like mye strøm samtidig. Strømprisene og variasjonene i disse har en viktig oppgave i sikre at dette skjer.

Energimarkedsreformen fra 1990 har, ifølge utvalget, bidratt til effektiv utnyttelse av produksjonsressurser, lavere total kostnader til kraftforsyningen, og mindre bruk av natur til energiformål enn det ville hatt uten et slikt markedsbasert kraftsystem. Ulempen er at det også kan ha ført til uønskede fordelings effekter. Vi har opplevd store interne prisforskjeller mellom ulike landsdeler, og at forbrukere har fått drastiske økninger i kostnader som de ikke har forutsetninger for å tåle. Det medfører også at norske forbrukere eksponeres for hendelser og politiske avgjørelser i andre land. Det er ikke gitt at høyere priser fører til økt ny produksjon. Det er også usikkert om prissignalet er tilstrekkelig for å oppnå de politiske ambisjonene Norge har om å gjennomføre den grønne omstillingen og sikre at norsk kraft fortsatt gir et konkurransefortrinn til nye, grønne industrietableringer.

Kraftprissjokket de siste to årene, utløst av energiknapphet i Europa grunnet Russlands invasjon av Ukraina, klimamotivert energiømløsing, og økning av andelen av uregulerbar kraft, har avdekket sårbarheten i kraftmarkedet. Vi står overfor store utfordringer når det gjelder å tilpasse markedssystemet for kraft til den nye energipolitiske virkeligheten.

Gjennom traktater, avtaler, kontrakter og fysiske kraftforbindelser til naboland vil Norge være påvirket av utviklingen i Europa. Tiltak i andre europeiske land får konsekvenser også for oss.

Utvalget peker på behovet for å tilpasse markedssystemet til den nye energipolitiske virkeligheten for å sikre forsyningssikkerhet og konkurransedyktige priser. Det er derfor ikke bare et spørsmål om isolerte enkelttiltak, men om flere tiltak som virker i samspill med hverandre for å møte ulike og ennå ukjente framtidige utfordringer.

Utvalget mener at erfaringene fra de to siste årenes kraftkrise er at den først og fremst er en fordelingskrise. Kraftsystemene fungerte isolert sett som forutsatt, men fordelingsvirkningene ble uakseptable.

Utvalget understreker tre grunnleggende forhold som peker seg ut i deres vurdering av den nye energipolitiske virkeligheten som er under utvikling; viktighet av kraftbalansen, mulighet for endringer i regulering og rammebetingelser og behov for beredskap og omfordeling.

Utvalget har analysert en rekke forslag til tiltak som har til hensikt å bidra til stabile og konkurransedyktige priser. Forslagene kommer fra mange hold, blant annet utvalgets mandat, mottatte innspill og utspill i media.

- **Tiltak for engrosmarkedet**

For engrosmarkedet vurderes tiltak som begrenser utnyttelsen av utenlandskraft, bedre omfordeling av risiko, og forbedret informasjonsflyt i markedet

- **Tiltak for sluttbrukermarkedet**

Sluttbrukermarkedet kan forbedres gjennom styrket håndheving av forbrukervernregler, økt bruk av sanksjoner, og ulike typer avtaler for å sikre stabilitet i strømkostnadene.

- **Omfordeling og beredskap**

Omfordeling og beredskap bør fokusere på strategier for ekstremperioder og vurdering av strømstøtteordninger.

Videre peker utvalget på at

- Norske myndigheter og aktører bør vurdere hvordan de kan arbeide for utvikling av felles europeiske løsninger som kan ivareta Norges forsyningssikkerhet og konkurransedyktighet
- Norge trenger en løpende og åpent tilgjengelig overvåkning av markedsfordelene rundt oss generelt, og for EU spesielt
- Permanent og målrettet forskning på regelverks- og markedsutvikling i Europa kan være et viktig verktøy, da aktører ikke har mulighet til å følge med på regelverksutvikling. Dette kan gjøres ved at for eksempel Reguleringsmyndigheten legger frem status og analyser etter et fast mønster.

Lavere, konkurransedyktige og forutsigbare priser?

Utvalget peker på at Norge har gode forutsetninger for lavere, konkurransedyktige, og forutsigbare strømpriser, takket være et fornybart kraftsystem og et effektivt markedssystem. Endringer i kraftmarkedet, både nasjonalt og i Europa, krever komplekse løsninger som involverer politiske vurderinger og kontinuerlig oppfølging. Rapporten forslår tiltak knyttet til forbedring av eksisterende markeder, spesielt innen prissikring, for å oppnå mer stabile priser raskt.

Noen tiltak, særlig i engrosmarkedet, krever større regulatoriske endringer og kan påvirke kraftsystemet negativt. Utvalget anbefaler at omfordelingstiltak heller implementeres i sluttbrukermarkedet, selv om støtte der kan ha negative virkninger som må vurderes nøye. For næringslivet må støttetiltak vurderes i tråd med europeiske regler for statsstøtte.

Tiltak rettet mot engrosmarkedet og ikke-konkurrerende aktører har større handlingsrom. Effektiv regulering av sluttbrukermarkedet er viktig, men vil ikke alene påvirke prisnivået betydelig. Utvalget understreker at politikk for å sikre varig kraftoverskudd er avgjørende for lave priser på lang sikt og for å beskytte forbrukere mot store prissvingninger. De vektlegger også betydningen av internasjonalt ledende forsknings- og utdanningsmiljøer innen energiområdet for Norge.

Strømprisområdene

I teorien og i grunnlaget for etableringen av prisområdene var at det var naturlige produksjons- og forbruksområder. Med unntak av at det kunne bli landsdelsforskjeller, for eksempel mellom sør og nord, da nettforsbindelsene ikke er like godt utviklet i den aksen. Det har nå over tid utviklet seg slik at NO2 har ligget betydelig over NO1 (Østlandet sør for Dovre) og NO5 (Vestlandet sør for Sognefjorden).

Strømnettet er ikke sterkt nok til at alle produsenter og forbrukere i Norge skal få den samme prisen. En lik pris ville gitt overbelastning i kraftnettet på grunn av regionale ubalanser mellom forbruk og produksjon. For å unngå overbelastning på nettet er Norge delt inn i fem prisområder, NO1 til NO5. En situasjon som oppstår, er at det er flaskehals i transmisjonsnettet mellom de fem prisområdene og regionalt distribusjonsnett. Systemoperatøren (Statnett) har i oppdrag å sørge for at så mye som mulig av overføringskapasiteten stilles til rådighet for markedet. Dette arbeidet kan beskrives som en prosess i flere faser. Slike overføringer mellom områdene er priset, og skaper betydelige flaskehalsinntekter. Statnett har også ansvar for flaskehalsbehandling i regionalt distribusjonsnett. Det innebærer at all driftstansplanlegging må koordineres med Statnett, og at Statnett har rett og plikt til å gripe inn i driften også i regionalt distribusjonsnett ved behov.

Etterlatt inntrykk fra utvalgets vurderinger er at de leverer generelle betraktninger og at de i liten grad peker på løsninger som kan avbøte situasjonen på kort og mellomlang sikt. Utvalget har i stor grad sett på hvordan dagens organisering har fungert og hvordan den fungerer i dag. Etterlatt inntrykk er at det er på kraftbransjens premisser, i større grad enn sluttbrukerens interesser.

NO2 = «Norway's Cable Corner» - vurderinger fra NO2-regionens aktører

NO2 er hjertet i det som ofte blir kalt «Norges grønne batteri». Prisområde NO2 har, og har hatt over flere år, vedvarende høyere og mer volatil strømpris enn de andre prisområdene.

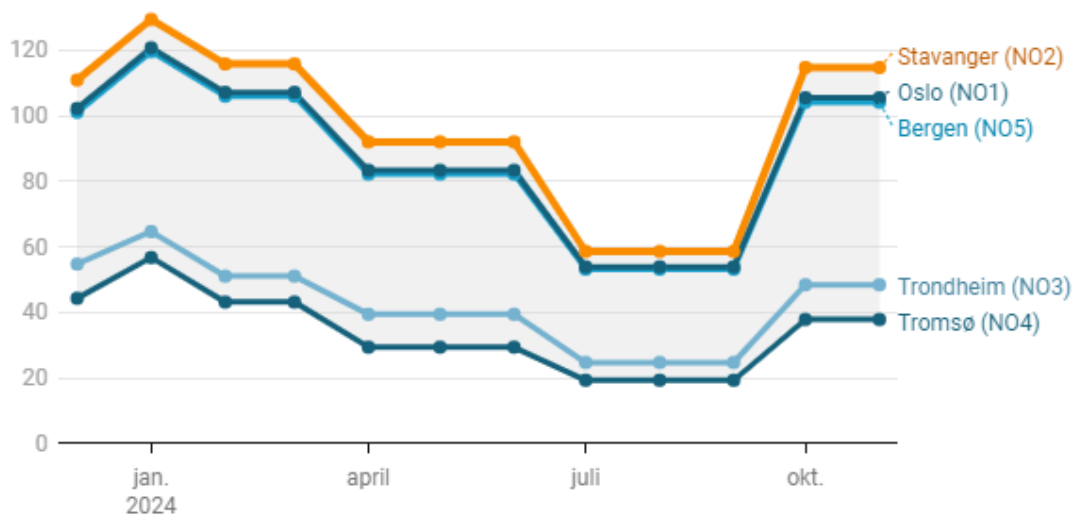
Hovedårsaken er at prisområdet er «Norway's Cable Corner». Det er i dette området Norge har sine fleste utenlandskabler, og området er dermed tettest på store prisfluktasjoner i det Europeiske kraftnettet.

Dette har medført at alle i NO2 har hatt en større, og nå etter hvert varig, prisulempe med høyere kraftpriser enn i de andre prisområdene.

Bekymringene for NO2 ser ut til å vedvare; også i forslaget til Statsbudsjettet som er fremlagt, hvor Olje- og energidepartementet har [budsjettert med høyere pris i NO2 i 2024](#).

Regjeringens strømprisprognose for 2024

Alle tall er øre per kilowatttime (kWh)

Grafen viser terminprisene som er lagt til grunn i beregningene for strømstønsordningene for budsjettåret 2024. Prisene under består av systempris pluss områdedifferansekontrakter (EPAD).

Grafikk: Aftenbladet 2023, VK • Kilde: Regjeringen.no • Last ned data • Laget med Datawrapper

Strømprisulempen medfører allerede utfordringer for industrien, som eksempelvis:

- Fatland har flyttet foredling av enkelte råvarer til Trøndelag (NO3). Nylig ble det klart at Fatlands planlagte utvidelse av slakteriet i Ølen, mest sannsynlig også blir flyttet til Trøndelag på grunn av de høye strømprisene i Rogaland ([les mer her](#)).
- Kverneland reduserer på Jæren og flytter produksjonen ut av Norge.

Forventningene var at utvalget skulle komme med reelle forslag til løsninger, som også adresserte muligheter for å redusere den prisulempen som strømkundene i NO2 har fått.

Aktører, hjemhørende i NO2, var skuffet over at utvalgets utredning i stor grad tok for seg generelle vurderinger og råd, uten reelle løsninger til hvordan pris- og uforutsigbarhetslempen som NO2 er endt opp med, kan løses.

Arbeidsfellesskapet – aktørene i NO2 står samlet

De tydeligste føringene det pekes på i rapporten «Balansekraft» er:

- En større andel av kundene må sikre seg via fastprisavtaler, noe som er en fornuftig tilnærming da vi uansett må forvente prisfluktuasjoner fremover

- At dagens system, selv om det gir ugunstige utslag som nå i NO₂ over lang tid er det beste.
- At den beste måten å komme ut av utfordringene er å skape et kraftoverskudd og bedre overføringsnett.
- At endringene og støtteordningene er politikk og må ordnes via vedtak som kan stå i fare for å utfordre de etablerte markedsmekanismene.

Mottakelsen blant aktørene i NO₂ er at disse føringene ikke er nok. Det gir heller ingen signaler om at det finnes vilje til å søke løsninger som demper strømkundene i NO₂s prisulempe.

Som et svar på dette, har aktørene i NO₂ har etablert et arbeidsfellesskap som strekker seg over store deler av NO₂. Hensikten er å komme opp med forslag til løsninger som på kort og mellomlang sikt kan bidra til at uforutsigbarheten og den høyere prisen på strøm enn resten av Norge kan reduseres.

De som er med i arbeids fellesskapet er:

- Rogaland Fylkeskommune
- Stavanger Kommune
- Kristiansand Kommune
- Haugaland Vekst (Haugalandsrådet)
- Ryfylke IKS
- Næringsforeningen i Haugesund
- Næringsforeningen i Stavangerregionen
- Næringsforeningen i Kristiansand
- Næringsforeningen i Grenland
- New Kaupang

Arbeidsfellesskapet har gitt Æge Energy, som en av landets fremste kraftsystemspesialister, oppdraget om å utarbeide et notat med fakta grunnlag og forslag til avbøtende tiltak:

- Kvantifisere strømprisulempen som samlet sett antas å være for strømkunder i NO₂.
- Identifisere områder som på kort og mellomlang sikt bør vurderes for å dempe prisulempen som NO₂ har.

Arbeidsfellesskapet har hatt en kombinasjon av interne møter mellom partene hvor hensikten har vært å gi innsikt og etablere samhandling. Dette har medført at det i stor grad er samarbeid om utforming av høringsinnspill, og det har vært møte på Stortinget, samt med Olje- og energiministeren, hvor det ble lovet å følge saken og forslagene videre i forbindelse med høringen.

Haugalandsrådet sine vurderinger

Utvalgets rapport frembringer lite nytt, men det er en faglig sterk gjennomgang av faktiske forhold. Den kan leses som en beskrivelse av, og argumentasjon for, et system som i hovedsak fungerer etter intensjonen, men som er satt under kraftig press fra et etterspørselssjokk på energi.

Flere av de konkrete forslagene utvalget ble bedt om å utrede er krevende og sammensatte problemstillinger. Konklusjonene i rapporten rettet mot de skarpeste forslagene om større

strukturelle endringer er at de ikke er hensiktsmessige. Enten at de er skadelige for samfunnet, ikke vil virke, eller ikke vil være tillatt. Utvalget er også tydelige på at det er det fundamentale som først og fremst må håndteres: Mer produksjon av kraft, mer nett og mer fleksibilitet.

Haugalandsrådet slutter seg overordnet til disse vurderingene.

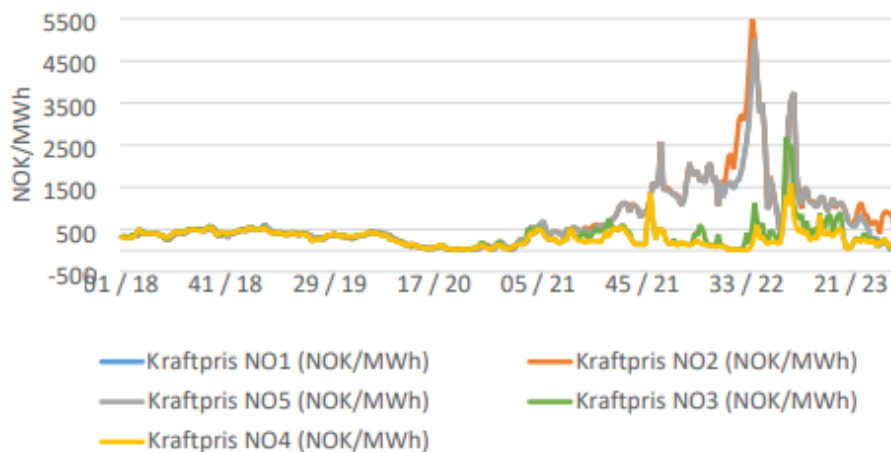
For Haugalandet er det likevel viktig å ta spesielt tak i problemstillingen om ulikhet i pris mellom ulike deler av landet, og effekter dette har på konkurransekraften til bedrifter.

Haugalandet ligger i prisområdet med høyest priser i Norge, noe som kommer tydelig frem både i gjennomsnittspris og pristopper. Det er alvorlig for konkurransekraften til bedrifter i regionen. Haugalandsrådet mener dette ikke er godt nok dekket i rapporten, spesielt er det mangel på konkrete tiltak for å avhjelpe situasjonen på kort og mellomlang sikt.

Arbeidsutvalget har foretatt egne undersøkelser på temaet.

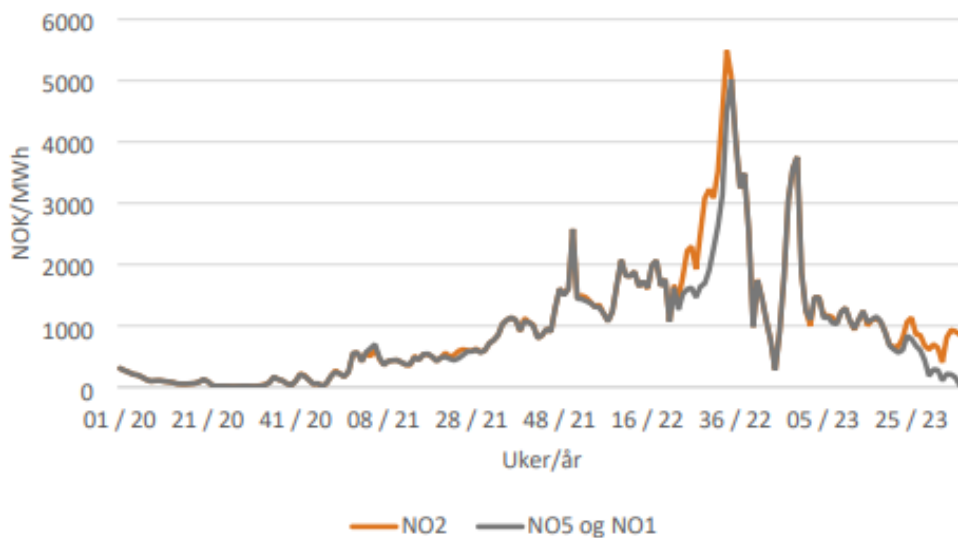
Utviklingen i pris i Rogaland

Kraftprisene i prisområdene har historisk vært svært like, men fra 2021 beveger de seg fra hverandre.

Hovedsakelig er det to tendenser:

1. landet deles i to med lavere priser i midt og nord, og høyere priser i sør.
2. innad i sør får NO2 til tider merkant høyere priser enn resten av Sør-Norge på sommer/høst, samt noen tilfeller av litt lavere priser på vinteren.

Husholdninger er delvis beskyttet av kompensasjonsordningene, men for bedriftene gir dette betydelige merkostnader sammenlignet med konkurrenter i Sør-Norge utenfor NO2.

	NO2 [NOK/MWh]	NO1 [NOK/MWh]	NO5 [NOK/MWh]	Differanse NO2 / NO5
Årlig gjennomsnittlig strømpris 2021	746	742	741	+ 1 %
Årlig gjennomsnittlig strømpris 2022	2136	1947	1941	+ 10 %
Årlig gjennomsnittlig strømpris 2023	913	725	747	+ 18 %
Gjennomsnittlig strømpris Uke 25-35 2022	3058	2190	2171	+ 29 %
Gjennomsnittlig strømpris Uke 25-35 2023	774	356	357	+ 54 %

De to avvikene sensommer/høst -22 og -23 er av spesiell interesse om vi skal finne årsakssammenhenger.

	2022 – Uke 25-35	2023 – Uke 23-35
Gjennomsnittlig strømprisforskjell mot NO5/NO1	854 NOK/MWh	386 NOK/MWh
Gjennomsnittlig strømprisforskjell mot kontinentet*	NOK/MWh	NOK/MWh
Avvik fra median magasinfullingsgrad NO2	-25 %	-1 %
Avvik fra median magasinfullingsgrad NO5 NO1 mindre relevant grunnet størrelse.	-4 %	3 %
Eksport til kontinentet	3 804 GWh	7 157 GWh
Import fra kontinentet	1 010 GWh	838 GWh
Eksport fra NO2 til NO5 og NO1	7 GWh	46 GWh
Import til NO2 fra NO5 og NO1	3 273 GWh	3 740 GWh
Total kraftbalanse	+ 472 GWh	- 2 625 GWh
Gjennomsnittlig kraftflyt fra NO1 -> NO2 Maks. siden 2018 er 2000 MW	1 445 MW	1 383 MW
Gjennomsnittlig kraftflyt fra NO5-> NO2 Maks. siden 2018 er 600 MW	327 MW	330 MW
*Kilde: Price data – HEPI (energypriceindex.com)		
Indikasjon på årsak til høye prisforskjeller		

Når det er ulike priser i ulike prisområder er det Statnett som får inntjening på prisdifferansen. For mellomlandsforbindelsene deles denne fortjenesten mellom Statnett og motparten i utlandet. Dette har medført betydelige inntekter for Statnett, der inntektene fra utenlandsforbindelsene alene har vært høyere enn merkostnadene for forbrukerne i NO2.

Totalregnskap for NO2			
	2022	2023*	SUM 2022-2023
Samlet forbruk i NO2 [GWh]	34 900	23 400	58 338
Totale strømgifter** [MNOK]	72 500	23 600	96 000
Nettleie, energiledd, i sentralnettet*** [MNOK]	3 620	400	4 000
Besparelse ved like priser som i NO1 Gitt uforandret samlet forbruk [MNOK]	5 570 7,7 % av totale strømgifter	3 300 14,1 % av totale strømgifter	8 900 9,3 % av totale strømgifter
Flaskehalsinntekter NO2 [MNOK]	9 730 13 % av totale strømgifter	5 700 24 % av totale strømgifter	15 412 16 % av totale strømgifter
Flaskehalsinntekter utland [MNOK]	6 560	3 300	9 852
Flaskehalsinntekter innland [MNOK]	3 171	2 400	5 560
Diff. i nettleierabatt mot NO1*** [MNOK]	0	136	136

* Data for forbruk og strømgifter t.o.m. 10.sept. 2023. Flaskehalsinntekter er regnet t.o.m. sept. 2023.
 ** Strømstøtte til boliger, og PPAer er ikke tatt høyde for
 *** Nettleie er kun beregnet på forbruk på energileddet. Tariff for reaktiv effekt, samt rabatt for stort forbruk er ikke medregnet. Marginaltapssats grovt satt til 5%.

Disse merinntektene for Statnett kommer fullt ut forbrukerne i Norge til gode gjennom to mekanismer:

1. En liten begrenset del går til å dekke regionale nettselskaper sine merkostnader til netttap, slik at en unngår at de må sette opp nettleien for å dekke dette.
2. Den statlige nettleien reduseres, slik at totale inntekter i Statnett ikke går over rammen de er gitt. Reduksjonen fordeles av alle forbrukere i Norge. I all hovedsak går inntektene til dette formålet.

Forventet utvikling fremover

Haugalandsrådet advarer mot å trekke klare konklusjoner om fremtidig utvikling basert på eksterne hendelser. Svake magasinfyllinger og økt eksport antydes som mulige faktorer. Statnett spår lavere kraftpriser i Europa og økt volatilitet i 10 år. Markedsanalyser indikerer høy usikkerhet og en 10% høyere pris i NO2-markedet de neste 5-10 årene.

Usikkerheten er høy, men at vi kan forvente betydelige svingninger i kraftpriser, spesielt i forhold til Sør-Norge. Dette påvirker regionens konkurransekraft negativt.

Muligheter til å tilby effekt til Europa

Fremover vil det være et stort underskudd på effekt i Europa. Rapporten diskuterer dannelsen av nye effektmarkeder i Europa, i liten grad. Effekt er kraft som raskt kan leveres når det er behov for den. Vannkraftressursene i Sør-Norge har den egenskapen. Dette i motsetning til kraft fra sol og vind. Det arbeides aktivt i Europa med å utvikle nye markeder for kjøp og salg av effekt (balansetjenester). Norge bør jobbe aktivt for å finne måter for hvordan vi kan tilby vår vannkraft i disse nye markedene. Dette vil kanskje føre til at vi kan eksportere mindre kraft, men at den kraften vi kan tilby vil være mer verdifull.

KONKLUSJON

Tittelen «Balansekunst» reflekterer vår komplekse situasjon nasjonalt og regionalt med økende og svingende energipriser. Utvalget peker på at problemet er komplekst, uten mange enkle løsninger, noe Haugalandsrådet også anerkjenner.

Utenlandskablene illustrerer kompleksiteten, da de kan oppfattes som årsak til høyere kraftpriser, men samtidig er de kritisk infrastruktur for forsyningssikkerhet og støtter norsk industri. En annen utfordring er avveiningen mellom ønsket om et grønt skifte, lave kraftpriser og naturvern.

Den alvorlige situasjonen med intern ulikhet i kraftpriser krever ærlighet og handling. Forslag til endringer må være gjennomførbare på teknisk, økonomisk og politisk nivå. Implementeringen må støttes av et bredt spekter, både offentlig og privat, på tvers av sektorer og geografiske grenser.

Haugalandsrådet takker for en god gjennomgang av kraftsystemet og mulige tiltak for å bidra til stabile, forutsigbare og konkurransedyktige priser.

Regionen vår har satt av store naturressurser til kraftutbygging, og bidratt med tilkobling til det europeiske markedet gjennom mellomlandskabler. Begge deler gir gevinster som hele landet høster av, både gjennom tilgang til grønn energi og forsyningssikkerhet. Det er derfor problematisk at regionen på tross av dette ikke bare skal måtte leve med den høyere kraftprisen som eksisterer i Sør-Norge, men i tillegg også må tåle betydelig høyere kraftpriser enn øvrige prisområder i Sør-Norge.

→ Dagens situasjon er svært utfordrende for de fleste og ikke til å leve med for næringsliv og mange innbyggere i prisområdet NO2.

For å sikre en videre støtte til en energipolitikk som søker å hensynta balansen mellom natur, pris og behovet for elektrifisering på en helhetlig og god måte, mener vi det bør innføres konkrete, gjennomførbare tiltak basert på dagens system som kan redusere interne priser i Norge.

→ Det må politisk handling til for å jevne ut prisforskjellene mellom strømprisområdene i Sør-Norge.

Anbefalinger

1. Omdisponering av flaskehals, for å redusere nettleie i aktuelle prissonene

I dag fordeles inntektene til å redusere nettleie i sentralnettet likt over hele landet.

Flaskehalsinntektene til Statnett generert i NO2 i 2022/23 var 12,6 mrd. Det ene tariffleddet er knyttet mot strømpris. Strømprisen kan Statnett begrense, noe som gir en ekstra «rabatt» til prisområder med høy strømpris. Dette ble utført i 2023, noe som førte til en ekstrabatt for NO2 på 136 MNOK sammenlignet med NO1.

→ *Flaskehalsinntektene som Statnett får må fordeles basert på hvor de har oppstått, og ikke omfordeles nasjonalt som i dag.*

I dag er det ikke optimal kraftflyt, da nettet ikke utnyttes optimalt mellom strømprisområdene.

→ Statnett må pålegges å snarest innføre metoder og ta i bruk teknologi som gir bedre kraftflyt mellom prisområdene.

2. Utrede en prissone sør for Dovre og Sognefjorden

Vi observerer at land som Tyskland og Italia, eksempelvis, har en nasjonal prissone, med flere budområder. Nettforbindelsen til NO3 og dermed også mot NO4 er dårlige. NO1 og NO5 er langt bedre knyttet sammen, og vil få ytterligere forsterkning i Statnetts nye strategi.

Reduksjon av antall prissoner:

- Krever tid til implementering, men vil kunne gi umiddelbar virkning på strømpriser.
- Har uheldige konsekvenser for driftssikkerheten og vil skape store problemer for Statnett med tanke på balansering av kraftsystemet.
- Kan føre til overbelastning i kraftnettet på grunn av regionale ubalanser mellom forbruk og produksjon.
- Vil ha direkte økonomisk betydning for våre naboland gjennom den europeiske forordningen om kapasitetsallokering og flaksehåndtering (CACM)

→ Statnett må pålegges å utrede antall prissoner, og se på Sør-Norge sør for Dovre og Sognefjorden som en strømprissone.

3. Bedre utnyttelse av nettkapasiteten, gradvis gå mot et driftskonsept nærmere N-0,9

N-1-kriteriet har vært en viktig grunnpilar for nettplanleggingen i Norge og har gitt det norske kraftsystemet en meget god forsyningssikkerhet. Samtidig fører N-1 til at store deler av nettkapasiteten forblir ubrukt som reserve til feilsituasjoner. Dette er dyrt for samfunnet, særlig når det gjelder topplasttimer som varer få timer i året, men som likevel sikres med overkapasitet i nettet. Når det samtidig finnes en rekke alternative tiltak, som tilknytning på vilkår, som kan sikre forsyningssikkerheten i topplastperioder, mener vi at det bør vurderes hvorvidt N-1 i mange tilfeller kan erstattes av en «N-0,9»-tenkning. Enkelt forklart betyr N-0,9: N-1 i 90% av tiden, dvs. at det skal være reserve i nettet 90 % av tiden mens topplastperioden sikres med andre tiltak.

Tiltak med mål om å sikre en samfunnsøkonomisk utvikling av strømmettet kan grovt deles inn i tre kategorier:

1. Bedre utnyttelse av eksisterende infrastruktur
2. Tilpasning av infrastruktur til forbruket
3. Kapasiteten i dagens strømmett kan utnyttes bedre ved å forsterke digitaliseringen av kraftsystemet. Digitaliseringen kan gi mer og bedre sanntidsinformasjon til nettets operative drift så vel som å gjøre kraftflyten mer styrbar og dermed forbedre overføringskapasiteten f.eks. mellom prisområdene.
 - Kan startes umiddelbart, men det vil ta tid å oppnå en betydningsfull masse
 - Tiltaket vil øke forsyningssikkerheten og kan redusere prissvingninger og – topper.
 - Bedre utnyttelse av eksisterende nett

→ *M-0,9 kriteriet må på kort sikt legges til grunn for utnyttelse av dagens strømnnett, og på lengre sikt ses på i sammenheng med nettutviklingen.*

4. Etablere strategisk reserve i vannmagasinene for å hindre norsk forsyningskrise, slik som andre land har strategiske reserver i form av gass, kull og oljelagre.

Begrensning av eksporten når fyllingsgraden i flerårsmagasinene avviker fra median. Det innføres kriterier for når eksport av kraft kan reduseres/stanses, basert på historisk fyllingsgrad.

- Dette tiltaket kan ha størst sannsynlighet for å være både politisk og juridisk gjennomførbart.
- I europeisk kontekst er forsyningsikkerhet for det meste definert av å sikre at det til ethvert tidspunkt vil være tilstrekkelig kraftverkskapasitet tilgjengelig. En del av forsyningsikkerheten er derfor strategiske reserver, termiske kraftverk som holdes i beredskap til nødsituasjoner.
- Norge har en væravhengig kraftproduksjon, dvs. i tørrår kan forsyningsikkerheten være svekket av lav magasin-fylling. Kriterier knyttet til fyllingsgrad kan derfor muligens anses som ekvivalente til strategiske reserver.